

УДК 616.379 – 008.64

ОСОБЛИВОСТІ ПОЄДНАННЯ РІЗНИХ КОМПОНЕНТІВ МЕТАБОЛІЧНОГО СИНДРОМУ У ХВОРИХ НА ЦУКРОВИЙ ДІАБЕТ 2-ГО ТИПУ**Блецкан М.М., Смагіна Л.К., Блецкан В.Т.***Ужгородський національний університет, кафедра факультетської терапії; Ужгородська центральна міська клінічна лікарня, терапевтичне відділення, м. Ужгород***Ключові слова:** цукровий діабет 2 типу, артеріальна гіпертензія, андройдний тип ожиріння, гіперхолестеринемія.

Вступ. На сьогоднішній день відмічається зростання поширеності цукрового діабету [5]. При цьому необхідно враховувати, що у 85–90% хворих діагностується саме цукровий діабет 2 типу, при якому має місце підвищений ризик ускладнень з боку серцево-судинної системи. За результатами широкомасштабних багатоцентрових досліджень даний ризик зростає при поєднанні цукрового діабету 2 типу з такими факторами, як артеріальна гіпертензія, андройдний тип ожиріння, дисліпідемія, які й самі по собі є незалежними факторами ризику розвитку серцево-судинних захворювань, зокрема ішемічної хвороби серця [6]. Комплекс взаємопов'язаних порушень вуглеводного, жирового та ліпідного обмінів, а також супутня артеріальна гіпертензія розглядаються як прояв так званого «метаболічного синдрому Х» [1, 2, 3].

Незважаючи на значне зростання ризику розвитку серцево-судинних захворювань та їх ускладнень при цукровому діабеті 2-го типу, в останні роки в результаті проведення великих досліджень з позиції доказової медицини були отримані нові дані, що вказують на можливість зниження ризику ураження серця та

судин у хворих на цукровий діабет. У сучасній клінічній практиці саме дані доказової медицини визначають рекомендації щодо використання у конкретній клінічній ситуації відповідного лікувального або профілактичного підходу. Необхідними компонентами профілактики та адекватного лікування пізніх серцево-судинних ускладнень цукрового діабету 2 типу є діагностика і корекція у цих хворих таких факторів, як артеріальна гіпертензія, андройдний тип ожиріння, дисліпідемія. Особливо небезпечним є поєднання цих факторів у хворих цукровим діабетом 2 типу [1,4].

Метою нашого дослідження було вивчення частоти поєднання різних компонентів метаболічного синдрому у хворих на цукровий діабет 2 типу.

Матеріали та методи. Обстежено 35 хворих на цукровий діабет 2 типу (19 чоловіків та 16 жінок) у віці 30-79 років (середній вік $56,2 \pm 0,7$ років), що знаходились на лікуванні у терапевтичному відділенні Ужгородської міської клінічної лікарні з 2002 по 2003 роки.

Програма обстеження включала:

- дворазове вимірювання артеріального тиску з точністю до 2 мм рт. ст.;

- антропометричне обстеження: вимірювання зросту, маси тіла, об'єму талії (ОТ) та об'єму стегон (ОС);

- визначення індексу маси тіла (ІМТ), який розраховували як співвідношення маси тіла в кілограмах до квадрату зросту в метрах; відношення ОТ/ОС;

- біохімічні дослідження сироватки крові, взятої вранці натще після 12-годинного голодування. Визначали показники ліпідного спектру крові (загальний холестерин, тригліцериди), рівень глюкози, креатиніну.

Артеріальну гіпертензію діагностували при рівні систолічного артеріального тиску ≥ 140 мм рт. ст. та / або діастолічного артеріального тиску ≥ 90 мм рт. ст.

Гіперліпопротеїнемію діагностували при рівні загального холестерину (ЗХС) $> 5,2$ ммоль/л та / або при рівні тригліцеридів $\geq 2,3$ ммоль/л.

Критерієм надлишкової маси тіла вважали індекс маси тіла (ІМТ) 25–29,9 $\text{кг}/\text{м}^2$, а ожиріння – ІМТ 30 $\text{кг}/\text{м}^2$ і вище.

Критерієм абдомінального типу ожиріння є співвідношення ОТ/ОС $\geq 0,9$ для чоловіків та $\geq 0,85$ для жінок.

Статистичну обробку даних проводили методами варіаційної статистики з застосуванням t-критерію Стьюдента.

Результати досліджень та їх обговорення. Розподіл хворих цукровим діабетом 2 типу за давністю захворювання подано в табл.1.

Таблиця 1

Розподіл хворих цукровим діабетом 2 типу за давністю захворювання

Тривалість захворювання, роки	Кількість хворих	
	Абс.	%
До 1 року	8	22,9
1–5	14	40,0
6–10	9	25,7
Більше 10	4	11,4

На сьогоднішній день зростає актуальність ранньої діагностики цукрового діабету 2 типу. Відомо, що цукровий діабет 2 типу частіше виявляють випадково, під час обстеження з приводу інших захворювань, уже на стадії розвитку у хворих різних ускладнень, спровокованих перебігом цукрового діабету. Так, з 8 хворих цукровим діабетом 2 типу з зареєстрованою тривалістю захворювання до 1 року у 7 осіб (87,5%) цукровий діабет 2 типу був зареєстрований випадково під час перебування їх на лікуванні в інших відділеннях

(в кардіологічному відділенні з приводу гіпертонічної хвороби, в хірургічному відділенні – з приводу перфорації виразкової хвороби, в кардіореанімаційному відділенні – з приводу пароксизму суправентрикулярної тахікардії). Класичні симптоми цукрового діабету у даних хворих (поліурія, спрага, сухість у роті, м'язова слабкість), як правило, були відсутні чи слабо виражені.

Віковий склад хворих цукровим діабетом 2 типу подано в табл.2.

Таблиця 2

Віковий склад хворих на цукровий діабет 2 типу

Вік, роки	Кількість хворих на цукровий діабет 2 типу	
	Абс.	%
30–39	1	2,8
40–49	8	22,9
50–59	15	42,8
60–69	6	17,2
70–79	5	14,3
Всього	35	100

Як видно з таблиці 2, більшість хворих на цукровий діабет 2 типу були вікової групи 50–59 років. Крім того, з 7 хворих з випадково виявленим латентним цукровим діабетом 2 типу 5 хворих були вікової групи 40–49 років та 2 осіб вікової групи 50–59 років.

Аналіз частоти виявлення у хворих на цукровий діабет 2 типу артеріальної гіпертензії, надмірної маси тіла чи ожиріння та гіперхолестеринемії подано в табл.3.

Частота різних факторів у хворих на цукровий діабет 2 типу

Фактори	Кількість хворих на цукровий діабет 2 типу	
	Абс.	%
Артеріальна гіпертензія	27	77,1
Надмірна маса тіла чи ожиріння	26	74,3
Гіперхолестеринемія	22	62,9

Як видно з даних таблиці 3, у хворих цукровим діабетом 2 типу артеріальна гіпертензія мала місце у 77,1% хворих, збільшення маси тіла (ІМТ $\geq$ 25 кг/м²) – у 74,3% осіб та гіперхолестеринемія – у 62,9% хворих.

Особливо небезпечною є комбінація різних факторів (табл.4). Зокрема, серед обстежених пацієнтів ізольований цукровий діабет 2 типу діагностовано у 5,7% хворих; комбінація цукрового діабету 2 типу з артеріальною гіпертензією – у 11,4% осіб; поєднання цукрового діабету 2 типу з артеріальною гіпертензією

та андройдним типом ожиріння – у 20% хворих; комбінація цукрового діабету 2 типу з артеріальною гіпертензією, андройдним типом ожиріння та гіперхолестеринемією – у 45,7% хворих; поєднання цукрового діабету 2 типу з гіперхолестеринемією – у 8,6% осіб; поєднання цукрового діабету 2 типу з андройдним типом ожиріння та гіперхолестеринемією – у 8,6% хворих.

Таблиця 4

Частота поєднання факторів у хворих на цукровий діабет 2 типу

Групи хворих	Кількість хворих	
	Абс.	%
Ізольований ЦД 2 типу	2	5,7
ЦД 2 типу + АГ	4	11,4
ЦД 2 типу + АГ + АО	7	20
ЦД 2 типу + АГ + АО + ГХС	16	45,7
ЦД 2 типу + ГХС	3	8,6
ЦД 2 типу + АО + ГХС	3	8,6
Всього	35	100

Примітка: ЦД – цукровий діабет,
АГ – артеріальна гіпертензія,
АО – андройдний тип ожиріння,
ГХС – гіперхолестеринемія.

Як видно з даних таблиці 4, частіше відмічається поєднання цукрового діабету 2 типу з трьома факторами (артеріальна гіпертензія, андройдний тип ожиріння та гіперхолестеринемія). В той же час, рідше відмічаються варіанти ізольованого цукрового діабету 2 типу.

Наведені дані свідчать про необхідність і актуальність визначення наявності у хворих на цукровий діабет 2 типу таких факторів як артеріальна гіпертензія, андройдний тип ожиріння та дисліпідемія для оцінки сумарного ризику розвитку ішемічної хвороби серця та прогресування самого цукрового діабету.

Висновки. 1. Серед обстежених хворих поєднання цукрового діабету 2 типу з артеріальною гіпертензією, абдомінальним типом ожиріння та дисліпідемією виявлено в більшому відсотку випадків (45,7%), ніж поєднання цукрового діабету 2 типу з одним чи двома факторами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимин Ю.В. Метаболические расстройства в рамках метаболического синдрома Х (синдрома инсулинорезистентности): необходимость строгого применения критериев диагностики синдрома // Кардиология. – 1999. – №8. – С.37–41.

2. Зростає актуальність ранньої діагностики цукрового діабету 2 типу, до розвитку у даних осіб ускладнень самого цукрового діабету чи проявів ішемічної хвороби серця.

3. Рекомендовано проводити скринінг-контроль рівня глюкози крові натще не рідше 1 разу в 6 місяців, а при необхідності – і тест толерантності до вуглеводів особам старше 35 років з обтяженою спадковістю по цукровому діабету 2 типу та наявності у них артеріальної гіпертензії, андройдного типу ожиріння чи дисліпідемії, а особливо при поєднанні цих факторів, оскільки рання діагностика і комплексна корекція виявлених факторів за допомогою сучасних ефективних препаратів з урахуванням їх впливу на вуглеводний та ліпідний обміни здатні зменшити прояви метаболічних порушень при цукровому діабеті 2 типу та знизити сумарний ризик ішемічної хвороби серця.

2. Коваленко А. Синдром инсулинорезистентности или метаболический синдром X // Doctor. – 2002. – №6. – С.48–51.
3. Кононенко И.В., Суркова Е.В., Анциферов М.Б. Метаболический синдром с позиции эндокринолога: что мы знаем и что уже можем сделать // Пробл. эндокринологии. – 1999. – №2. – С.36–41.
4. Маньковский Б.Н. Актуальные вопросы профилактики и лечения сердечно-сосудистых заболеваний у больных сахарным диабетом // Мистецтво лікування. – 2003. – №1. – С.21–26.
5. Тронько А.Д., Ефімов А.С., Кравченко В.І., Паньків В.І. Епідеміологія цукрового діабету. – К.: Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В.П.Комісаренка, 1996. – 152 с.
6. Швец Н.І., Бенца Т.М. Метаболічний синдром як стан високого ризику ішемічної хвороби серця // Журн. практ. лікаря. – 2002. – №4. – С.61–63.

SUMMARY

THE PECULIARITIES OF DIFFERENT COMPONENTS COMBINATIONS OF METABOLIC SYNDROME WITH DIABETES MELLITUS TYPE 2 PATIENTS

Bletska M.M., Smagina L.K., Bletska V.T.

The authors have carried out their research on the frequency combination of different components of metabolic syndrome in diabetes mellitus type 2 patients. The combination of diabetes mellitus type 2 with arterial hypertension, abdominal obesity and hypercholesterolemia has been observed in 45,7% of patients under treatment. The authors point out the urgency of early diabetes mellitus type 2 diagnostics.

Key words: diabetes mellitus type 2, arterial hypertension, abdominal obesity, hypercholesterolemia.